

Vrednotenje biotske pestrosti In pripravljenost kmetov za prilagoditev kmetijskih praks na območjih natura 2000

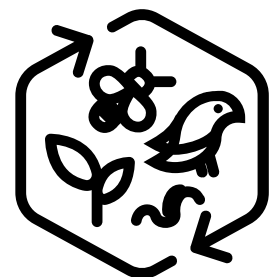
CRP V4-2019 Trajnostni modeli kmetovanja na območjih
Natura 2000

Ana Novak, Živa Alif in Tanja Šumrada

19. maj 2023

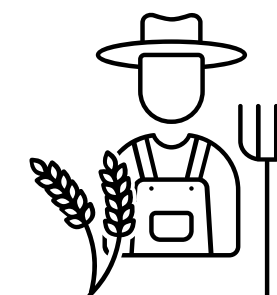

VAROVANJE NARAVE IN "DOBER KMET"

"POGLED NARAVOVARSTVA"

- V Evropi in Sloveniji zabeležen upad **biodiverzitete v kmetijskih ekosistemih**, ki je povezan predvsem z intenzifikacijo kmetijske rabe.
- Potreba po uvajanju naravi prijaznih kmetijskih praks in trajnostnih modelov kmetovanja.
- A kmetje morajo biti takšne spremembe pripravljeni sprejeti, sprejemljive pa morajo biti tudi za družbeni prostor, v katerem živijo.

"POGLED KMETA"

- Odločitev kmeta, da vključi naravovarstvene prakse v svoj proizvodni načrt, **presega zgolj ekonomske okvirje**.
- Študije v drugih državah: kmetje sebe pogosto vidijo kot **močno povezane z naravo**, hkrati pa je njihov odnos do narave utilitarističen in temelji na koriščenju naravnih virov za kmetijsko pridelavo.
- Uporaben teoretični okvir je **koncept »dobrega kmeta«**.

KONCEPT "DOBREGA KMETA"

“Koncept zajema kolektivno prepoznan in deljen zbir idej o pravilnem, pričakovanem in zaželenem vedenju kmeta, ki je rezultat vseživljenjske socializacije v določenem družbenem prostoru.”

- **"Dober kmet" v tujih študijah:**
 - je delaven, dosega dober pridelek, je odličen pri delu z mehanizacijo in dobro skrbi za svoje živali.
 - skrbi za urejeno in produktivno kmetijsko krajino, kjer ni plevelov, robovi površin in mejice pa so skrbno vzdrževani.
- **Naravi prijazno kmetovanje** spodbuja ekstenzivno rabo površin, ki pa je v kmečki skupnosti lahko v navzkrižju z normami "dobrega" kmeta.
- **Spremembe norm so počasne** (trajajo lahko desetletja), vendar nujne za dolgoročno "posvojitev" ideje trajnostnega kmetijstva. **Proces lahko pospešimo s ciljnimi ukrepi.**

RAZISKOVALNA VPRAŠNJA

- Kako slovenski kmet vrednoti "dobrega kmeta" in "dobro kmetijsko krajino"?
- Ali in kako "dober kmet" ohranja naravo?
- Ali obstoječi ukrepi kmetijske in naravovarstvene politike vplivajo na spremembe norm, povezanih z varstvom narave v kmetijstvu?

PRISTOP:

- poglobljeni intervjuji s 30 kmeti iz območij Natura 2000 (Ljubljansko barje in Kras)

	Ljubljansko barje	Kras
spol	moški (14), ženske (1)	moški (12), ženske (3)
starost	53 (SD = 16,45)	54,14 (SD = 12,24)
izobrazba	srednješolska (10), višja (5)	srednješolska (10), višja (5)
velikost kmetije	36,31 ha (3 ha–119 ha)	82,63 ha (3 ha–448 ha)
usmeritev	govedoreja (10), perutninarstvo (1), mešana živinoreja (3), mešano poljedelstvo in živinoreja (1)	govedoreja (3), drobnica (2), konjereja (1), mešana živinoreja (4), mešana živinoreja in vinogradništvo (2), vinogradništvo (2), košnja travinja (1)
KOPOP	vpisani (8), nevpisani (7)	vpisani (11), nevpisani (4)
Ekološko kmetijstvo	da (4), ne (11)	da (7), ne (8)
delež prihodkov gospodinjstva iz kmetijske dejavnosti	<25% (6), 25–50% (2), 51–75% (3), >75% (4)	<25% (3), 25–50% (3), 51–75% (3), >75% (6)
dopolnilna dejavnost	da (3), ne (12)	da (6), ne (9)

REZULTATI

1. KDO JE "DOBER KMET"?

VSESTRANSKO SKRBEN

dobro skrbi za živino, ki je zdrava,
živahna in rejena

ohranja skrbno obdelano krajino

ima urejeno domačijo

ima dober pridelek

“
*Da veš, kaj je dober pridelek.
Prvo, da nima bolezni gor, potem
pa tudi, da je količina. – To se vidi.
Količina se vidi. LB1*

1. KDO JE "DOBER KMET"?

VSESTRANSKO SKRBEN

dobro skrbi za živino, ki je zdrava, živahna in rejena

ohranja skrbno obdelano krajino

ima urejeno domačijo

ima dober pridelek

INOVATIVEN

mora imeti širok spekter znanj in se dodatno izobraževati

zna koristiti dohodkovne in druge podpore kmetijske politike

ima sodobno mehanizacijo, a le če zna z njo izboljšati uspešnost pridelave

večji in profesionalni kmetje

1. KDO JE "DOBER KMET"?

- razlike med ekološkimi in konvencionalnimi
- pomen socialnih norm - medsebojna primerjava

VSESTRANSKO SKRBEN

dobro skrbi za živino, ki je zdrava, živahna in rejena

ohranja skrbno obdelano krajino

ima urejeno domačijo

ima dober pridelek

INOVATIVEN

mora imeti širok spekter znanj in se dodatno izobraževati

zna koristiti dohodkovne in druge podpore kmetijske politike

ima sodobno mehanizacijo, a le če zna z njo izboljšati uspešnost pridelave

večji in profesionalni kmetje

2. KAKŠNA JE "DOBRA KMETIJSKA KRAJINA"?

mozaična, s srednje velikimi zemljišči (3-4 ha),
pravilnih oblik in z različnimi poljščinami

urejena, lepo vzdrževana in počiščena

dobra njiva ima rodovitna tla z globoko
zemljo, malo plevelov

prepoznavajo dva tipa travnikov: namenjeni
pridelavi krme in ekstenzivni

pomembno ohranjati tudi mejice in
posamezna drevesa, vendar v "majhnem"
obsegu in če so "urejene"

Dobra kmetijska krajina je to, da je vejevje po poteh in na kmetijskih površinah dokaj sproti pospravljeno. Tudi obrezano. Da malo pospeaviš, da ne leži povsod. Da so jarki vsaj na Ljubljanskem barju očiščeni vsaj enkrat leto. Nekateri jih niti enkrat na leto ne. Pri nas jih dvakrat na leto. Če je le možno, jarke pokosimo oziroma zmučimo. To je urejena krajina. LB9

2. KAKŠNA JE "DOBRA KMETIJSKA KRAJINA"?

mozaična, s srednje velikimi zemljišči (2 ha),
pravilnih oblik in z različnimi poljščinami

urejena, lepo vzdrževana in počiščena

dobra njiva ima rodovitna tla z globoko
zemljo, malo plevelov

prepoznavajo dva tipa travnikov: namenjeni
pridelavi krme in ekstenzivni

pomembno ohranjati tudi mejice in
posamezna drevesa, vendar v "majhnem"
obsegu in če so "urejene"

Mejice morajo biti. Kot kulturna krajina in iz vidika vetra. Da vsaj veter zadrži. Vsako drevo je dobrodošlo. Vitalna drevesa pustiš, ostalo je treba obrezati in očistiti. Toliko, da GERK drži vodo. Kurjenje listja spomladi bi prepovedal. Cel živč je tam notri. LJ15

2. KAKŠNA JE "DOBRA KMETIJSKA KRAJINA"?

mozaična, s srednje velikimi površinami in različnimi poljščinami

urejena in počiščena

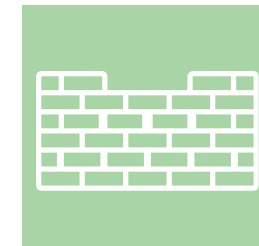
dobra njiva ima rodovitna tla z globoko zemljo, malo plevelov

prepoznavajo dva tipa travnikov: namenjeni pridelavi krme in ekstenzivni

pomembno ohranjati tudi mejice in posamezna drevesa, vendar urejene

suhozidi pomemben del krajine, a pomembno da so vzdrževani, kar pa je zamudno

3. SPREJEMLJIVOST NARAVI PRIJAZNIH KMETIJSKIH PRAKS

RAZUMEVANJE VARSTVA NARAVE

- Znanje o problematiki, ekologiji vrst in ciljih praks je na razmeroma na nizkem nivoju.
- Varstvo narave kmetje povezujejo predvsem z izvajanjem KOPOP in zmanjšano uporabo FFS (nevarnosti za zdravje ljudi).
- Svoje kmetovanje praviloma vidijo kot naravovarstveno aktivnost samo po sebi (še posebej na Krasu).

narava VS pridelava hrane

O: »Ptiči so bili in bodo. Določeni ljudje dajejo zdaj večji poudarek ptičem kot pa kmetijstvu.«

V: »Se vam zdi to prav?«

O: »Sigurno ne. Ker ptič vedno najde prostor zase, tudi če boš ti eno grmovje posekal. Tu je tudi gozda dovolj in so lahko tam." LB13

4. POGLED KMETOV NA NATURO 2000 IN ZAVAROVANA OBMOČJA

NATURA 2000

- Kmetje v splošnem niso dobro seznanjeni z delovanjem območij in njihovim namenom - večina ne razlikuje med Naturo 2000 in krajinskimi parki, pa tudi z okoljsko zakonodajo (npr. vodovarstvena območja).
- **Zavarovana območja prepoznajo kot oviro pri kmetovanju, saj je to načeloma edino, s čimer se v povezavi s temi območji praksi srečajo:**
 - omejitve pri vzdrževanju jarkov za odvodnjavanje
 - prepoved preoravanja OTTT
 - omejitve pri pridobivanju gradbenih dovoljenj
- **Ne prepoznavajo posebnih koristi**
- **Problem pomanjkanja komunikacije**

Najbolj nas begajo smernice glede odvodnjavanja. Če odvodnjavanje ne bo redno vzdrževano, potem lahko na normalno kmetovanje na Ljubljanskem parku kar pozabimo. Očitno bi radi, da bi vse poplavilo, da se to postopoma zaleze. LB9

4. POGLED KMETOV NA NATURO 2000 IN ZAVAROVANA OBMOČJA

ZAVAROVANA OBMOČJA

Krajinski park Ljubljansko barje

- Pomanjkanje komunikacije med upravo krajinskega parka in kmeti.
- Uprava parka po mnenju kmetov sodeluje zgolj podizvajalci za košnjo.
 - O dejavnostih krajinskega parka so slabo informirani, zato se jim zdijo nesmiselne.

“Krajinski park dela takšne traparije, da bi bilo boljše, da jih sploh ni (smeh). Bazen za žabe se mi zdijo popolnoma nesmiselni /.../. Se mi zdi nesmiselno, da se sredi parcele neka jama skoplje, ker po drugi strani to predstavlja tudi nevarnost /za ljudi/.

LB1 ”

Regijski park Škocjanske jame

- Kmetje imajo večinoma pozitivne izkušnje z upravo parka, s širšim območjem Natura 2000 pa ne (pomanjkanje aktivnega upravljavca).
- Park s kmeti sodeluje na različne načine (organizacija ekskurzij in usposabljanja, vključevanje v upravljanje, odkup izdelkov, spodbude za odstranjevanje zarasti ...).

“Jaz sem bila pri njih na izobraževanju. Škocjanske jame so meni briljantne, zato ker /.../ niso neka javna uprava, pa neki tam gor, ampak so to ljudje, ki se dejansko spustijo na lokalni nivo in ljudje tudi osebno poznajo. Zelo sodelujejo z lokalci. Tudi te kmetije, kar jih poznam, ki so čisto v tem ozkem jedru Škocjanskih jam, vsi imajo res tak pristen stik z njimi. KR4 ”

ZAKLJUČKI

- **Produktivistični pogled na kmetovanje prevladuje in pomembno opredeljuje družbene norme,** povezane z „dobrim kmetom“ tudi v Sloveniji.
- **Družbene norme igrajo pomembno vlogo pri sprejemanju odločitev na slovenskih kmetijah.**
- **Kmetje prepoznavajo večnamenskost kmetovanja, a je širitev družbenih norm na področje naravi prijaznega kmetovanja trenutno zelo omejena.** Nekoliko hitrejša je verjetno pri ekoloških kmetijah.
- **Poznavanje ekoloških potreb vrst in razumevanje ohranjanja biodiverzitete je majhno,** a nekoliko večje pri mlajših kot pri starejših kmetih (posledica kmetijskega izobraževanja). Neznanje in pomanjkanje informacij je pogost vir konfliktov.
- **Obstoječi sistem upravljanja zavarovanih območij in območij Natura 2000 v Sloveniji** ima trenutno verjetno omejen pozitiven vpliv na spremembe družbenih norm ali pa je deluje celo v nasprotni smeri.
- Stanje boljše na področju **kmetijsko-okoljskih ukrepov, ki so v zadnjih dveh desetletjih v Sloveniji verjetno glavni instrument, ki pri kmetih posredno povečuje znanje o biodiverziteti in sprejemanje naravi prijaznih kmetijskih praks,** vendar tudi tu še vedno pogosto nerazumevanje ciljev.

KLJUČNA PRIPOROČILA

- **Spremembe družbenih norm in sprejemanje naravi prijaznih modelov kmetovanja je mogoče pospešiti na naslednje načine:**
 - Izboljšanje informiranja in komuniciranja med upravljalci (za)varovanih območij in kmeti na lokalni ravni,
 - Strateško spodbujanje aktivnega sodelovanja in vključevanje kmetov v upravljanje območij,
 - „Osmislitev“ vloge zavarovanih območij preko aktivne vključitve parkov v izvajanje ukrepov kmetijske in naravovarstvene politike,
 - Uvedba rezultatskih shem, kjer so plačila neposredno vezana na doseganje naravovarstvenih učinkov.

